

Informatie en advies voor de praktijkbegeleider



# **SPECIALE AANDACHT GEVRAAGD**

**VOOR EEN STAGIAIRE MET NLD IN DE WERKSITUATIE**

# Inzicht, herkennen, handelen

Gemiddeld één op de twaalf deelnemers op een ROC heeft te kampen met ernstige emotionele, leer- en of gedragsproblemen als gevolg van een psychiatrische stoornis. Deze deelnemers vragen om speciale aandacht, zodat zij een realistisch toekomstperspectief ontwikkelen waarin hun (on)mogelijkheden in leren en werken een plek krijgen.

De brochurereeks 'Speciale aandacht gevraagd'<sup>1</sup> geeft u als praktijkopleider inzicht in wat psychiatrische stoornissen zijn, hoe u ze kunt herkennen en hoe u hier mee om kunt gaan. Vraagt u waar nodig ook ondersteuning aan de deskundigen binnen de school van uw deelnemer.

Een belangrijke boodschap voor u als praktijkbegeleider is dat een **psychiatrische stoornis niet te verhelpen is**. Deze is vaak in aanleg meegegeven en de persoon moet er mee leren leven. De stagiaire handelt zo uit onmacht, niet uit onwil. Hij<sup>2</sup> heeft een blijvende functiebeperking waarmee hij en u als praktijkbegeleider samen moeten leren omgaan. Een deel van de problemen uit zich in duidelijk zichtbaar gedrag, andere problemen zijn vaak minder zichtbaar. Personen met niet zichtbare problemen worden vaak niet herkend en missen daardoor de juiste ondersteuning. Personen met 'zichtbare' ge-

dragingen zorgen regelmatig voor problemen in de werksituatie. U als praktijkbegeleider loopt bijvoorbeeld tegen 'onhandig' of 'hoekig' gedrag van een stagiaire aan en weet niet wat u ermee moet. Het is goed om te beseffen dat een deelnemer met een psychiatrische stoornis anders aankijkt tegen bedoelingen en intenties van anderen. Neem het niet persoonlijk op. U kunt boos worden, u kunt de stagiaire wegsturen maar daarmee verdwijnt de stoornis niet. U kunt er wél voor zorgen dat de stagiaire met een psychiatrische stoornis zo goed mogelijk kan functioneren in de werksituatie. Juist omdat u zo dicht bij de stagiaire staat, kunt u er aan bijdragen dat hij betere kansen krijgt.

## Leeswijzer

U, als praktijkbegeleider heeft een stagiaire met NLD. NLD is geen psychiatrische stoornis, maar een informatieverwerkingsstoornis. ***Doordat NLD negatieve gevolgen kan hebben voor het gedrag en de sociale aanpassing, wordt deze stoornis in de brochurereeks opgenomen.*** In deze brochure leest u de belangrijkste kenmerken waaraan u deze stagiaire kunt herkennen. Daarna volgen specifieke tips en adviezen die u als praktijkbegeleider kunt gebruiken bij het omgaan met de stagiaire met NLD in de werksituatie.

<sup>1</sup> kunt de brochures downloaden van [www.platformgehandicaptentmbo.kennisnet.nl](http://www.platformgehandicaptentmbo.kennisnet.nl)

<sup>2</sup> Waar 'hij' staat, kunt u natuurlijk ook 'zij' lezen

# NLD

## Wat is het

NLD staat voor Non verbal Learning Disability. Bij een persoon met NLD is het gebied in de hersenen verstoord dat zorgt voor de aansturing van het vermogen om om te gaan met nieuwe, ruimtelijk en creatieve zaken. De persoon heeft moeite om een koppeling te maken tussen verbale informatie (woorden) en non-verbale informatie (beelden). Hij heeft vaak geen inzicht in oorzaak en gevolg. Een van de gevolgen van NLD is dat de persoon moeite heeft met het tijdig en juist interpreteren van onderlinge communicatie tussen mensen. Veel van de onderlinge communicatie tussen mensen bestaat uit gedrag en een persoon met NLD begrijpt de betekenis van non-verbaal gedrag vaak niet. Subtiele aanwijzingen in het gedrag van de ander (zoals bewegingen, de afstand tot elkaar, stemvolume en oogcontact) worden daardoor niet opgepikt.

## Wat merkt u, wat ziet u

### Een stagiaire met NLD

- heeft vaak een rijke woordenschat, een goed geheugen voor verbale informatie (letterlijk onthouden van zinnen) en voor specifieke cijfergegevens;
- is meestal vloeiend in het taalgebruik en kan vlot lezen. Hij heeft echter moeite met het begrijpen van non-verbale signalen, waardoor miscommunicatie kan ontstaan;
- kan vanwege zijn geringe inzicht in oorzaak en gevolg problemen hebben in de sociale omgeving omdat hij situaties niet goed kan doorzien;
- richt zijn aandacht vooral op auditieve en verbale informatie en heeft soms een absoluut gehoor (hij kan tonen muzikaal benoemen zonder eerst een referentietoon te hebben gehoord);
- heeft door zijn problemen op creatief, ruimtelijk en motorisch gebied vaak weinig ontwikkelde probleemoplossingvaardigheden. Hij kan moeite hebben om de weg te vinden en het overzicht op zijn ruimtelijke omgeving te houden;
- vertoont vaak weinig onderzoekend, exploratief gedrag omdat de tactiel-visuele aandacht (voelen en kijken) niet goed ontwikkeld is;
- kan motorisch een wat houterige en trage indruk maken;
- heeft moeite met het flexibel omgaan met veranderende en nieuwe situaties.

**Deze deelnemer verdient uw steun en aandacht**

**Hij zal u dankbaar zijn**

**Ook al merkt u het niet op dit moment aan zijn gedragingen**

## Wat doet u

We schetsen een aantal situaties die zich voordoen tijdens de werksituatie. We geven u per situatie handreikingen zodat u zo goed mogelijk om kunt gaan met de stagiaire met NLD. In het algemeen is het belangrijk dat u de stagiaire op een gewone manier aanspreekt waar het gaat om gedrag dat niet aan de stoornis is gerelateerd.

### *U bent in gesprek met de stagiaire*

- Blijf alert op de mismatch tussen de verbale sterkte van de stagiaire en zijn zwakke ruimtelijke, visuele mogelijkheden.
- Pas op voor de valkuil van de eindeloze discussie. De stagiaire probeert door een lange en vaak betekenisloze discussie te voorkomen dat hij iets moet doen.
- Ondersteun hem in het zo min mogelijk gebruiken van niet functioneel taalgebruik.

### *U legt iets uit aan de stagiaire*

- Geef korte en duidelijke werkopdrachten, hanteer de 5 W's.
- Geef instructies stap voor stap en leg uit in duidelijke bewoordingen.
- Laat de uit te voeren taken herhalen door de stagiaire.
- Laat altijd zien wat de functie van de deelactiviteiten van de stagiaire zijn, in relatie tot het groter geheel.
- Maak gebruik van alle informatiekanalen: verbale, visuele, ruimtelijke, motorische, non-verbale kanalen.
- Geef hem de tijd om informatie te verwerken.

### *Check bij iedere uitleg van een opdracht of u heeft voldaan aan de volgende vijf W's:*

Heeft u uitgelegd:

1. **Wat** de deelnemer moet doen
2. **Waar** de deelnemer dat moet doen
3. **Welke** tijd de deelnemer er over mag doen
4. Op **Welke** wijze de deelnemer het moet doen
5. **Wat** de deelnemer moet doen als hij klaar is

### *Voorwaarden voor werkopdrachten, al dan niet in groepsverband*

- Geef de stagiaire een vaste werkplek.
- Plan herhalingen in de uit te voeren werktaken.
- Ontwikkel kleine taken die in complexiteit groeien.
- Bekijk welke hulpmiddelen kunnen worden ingezet om schrijftaken voor de stagiaire te ondersteunen.

### *Belangrijke zaken tijdens de uitvoering van (groeps)opdrachten*

- Maak samen met de stagiaire een werkschema. Indien nodig kan de stagiaire gebruik maken van een Personal Digital Assistent<sup>3</sup>.
- Laat de stagiaire de relatie zien tussen 'zijn' activiteiten/producten en het geheel aan activiteiten.
- Let sterk op zijn activiteiten, let minder op datgene wat hij vertelt.
- Creëer met grote regelmaat overlegmomenten. Geef de stagiaire veel mondelinge feedback, vraag regelmatig de stagiaire uit te leggen 'wat hij aan het doen is', 'waarom hij dat aan het doen is' en 'wat het doel van de activiteit is'.
- Stimuleer hem tot interacties met collega's. Ga niet mee in zijn behoefte zich terug te trekken en voor hem moeilijke situaties te vermijden.

### **Tip**

Geef de collega's van de stagiaire advies hoe zij met hem om kunnen gaan. Ook zij hebben behoefte aan aanwijzingen op dit vlak.

<sup>3</sup> Een PDA, oftewel een Personal Digital Assistent is een notebook in zakformaat waarin activiteitschema's via visuele informatie of via audiotieve signalen kunnen worden weergegeven.

### Als u iets meer wilt doen

- Overleg in een individueel gesprek wat de stagiaire zelf ervaart van zijn stoornis en hoe hij hiermee omgaat.
- Maak samen met de stagiaire een lijst met aandachtspunten die hij van belang vindt om beter mee om te gaan (denk aan doorwerken aan één taak en de rol in groepsoverleg) en ontwikkel leerpunten hiervan.
- Geef de stagiaire regelmatig feedback over de eigen leerpunten.
- Laat de stagiaire zich steeds meer 'bewust' worden welk gedrag bij de stoornis hoort en welk gedrag niet.
- Verzin samen met de stagiaire compensatie strategieën voor ongewenst gedrag behorend tot de stoornis.
- Beloon de stagiaire bij toepassing ervan.

Voor meer informatie, kijk op

[www.platformgehandicaptentmbo.kennisnet.nl](http://www.platformgehandicaptentmbo.kennisnet.nl)

[www.nld.nu](http://www.nld.nu)

[www.balansdigitaal.nl](http://www.balansdigitaal.nl)



Het centrum voor innovatie van opleidingen (CINOP) heeft deze brochure uitgegeven in het kader van het project 'Begeleid leren in de BVE'. In dit project is samengewerkt met het Koning Willem 1 College en REC Chiron. De Taskforce Handicap en Samenleving en het Expertise Centrum van CINOP zijn bij de uitvoering van dit project betrokken geweest. Deze brochure is tot stand gekomen in samenwerking met het iRv, Kenniscentrum voor Revalidatie en Handicap.

Tekst: Monique Janssen (CINOP) en Brigitte van Lierop (iRv) • Fotografie: Pim Kersten  
Grafische vormgeving: Theo van Leeuwen BNO • Drukwerk: ADC,'s-Hertogenbosch  
's-Hertogenbosch, oktober 2006

Deze brochure is te downloaden van de site [www.platformgehandicaptenmbo.kennisnet.nl](http://www.platformgehandicaptenmbo.kennisnet.nl)